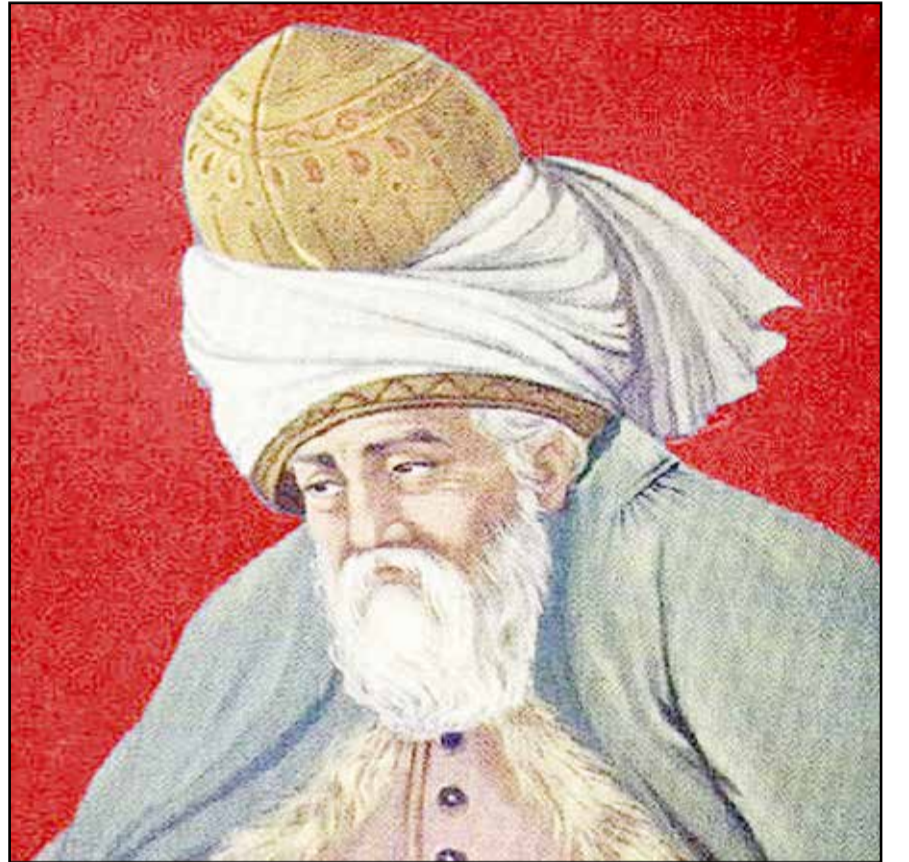

یادداشتی درباره کتاب «کیمیا، پرورده حرم مولانا»

افسانه زدایی از یک اسطوره

افسانه فرقدان

افسانه فرقدان

زندگی مولانا و مواجهه او با شمس تبریزی همیشه برای ایرانیان جذاب بوده است. این جذابیت تنها به دلیل جایگاه این دو نفر در ادبیات عرفانی هزار سال شعر پارسی نیست، بلکه جنبه‌های اسطوره‌ای و پر رمز و راز زندگی این شخصیت تأثیرگذار و حوادثی که در طول این رابطه پرشور اتفاق افتاد و حاصل آن که به زایش یکی از بزرگ‌ترین آثار جهانی انجامید و سرمشق مرید و مرادی در قرن‌های پس از آن شد. رابطه‌ای که زندگی حرفه‌ای و شخصی مولانا جلال‌الدین بلخی را تحت الشعاع خود قرار داد و بر بخش بزرگی از ادبیات پارسی سایه انداخت. اگر چه درباره زندگی مولانا آنچه بین او و شمس گذشت، حرف‌های بسیاری زده شده است و کتاب‌های بسیاری به رشته تحریر درآمده‌اند، اما همچنان درباره چند و چون و فرجام این رابطه گمانه‌زنی می‌شود و سر، همچنان بر همه پوشیده است. آنچه بیشتر از هر جنبه دیگری به آن توجه شده است، شخصیت شمس و مولانا است و شاید

برخی ملاحظه‌کارها هرگز اجازه نداده است که بی‌تعصب و بدون قرار گرفتن در خطوط، واقعیت این دوازده پرده برون‌افتد. افسانه‌پردازی درباره این دلدایی پر شور چنان زیاد است که اصل انسانی بودن این قصه و قهرمانان آن را از یاد برده است و به برداشته‌های متفاوت و متناقضی انجامیده و بسیاری از حقایق را به از دواج بدفرجام دختر خوانده مولانا، کیمیا با شمس تبریزی بازمی‌گردد. آغاز این ماجرا مربوط به قبل از آشنایی شمس و مولانا است؛ وقتی جلال‌الدین مولانا با کراخاتون ازدواج می‌کند که برای هر دوی آن‌ها ازدواج دوم است و هر دو از ازدواج‌های پیشین خود فرزندانی دارند. کیمیا خاتون و شمس‌الدین فرزندان کراخاتون بودند و مولانا نیز از همسر اول خود که وفات یافته بود، علاء‌الدین و بهاء‌الدین را داشت. پس از ازدواج مولانا با کراخاتون، او با دو فرزندش به خانه مولانا می‌رود و در این میان علاقه‌های بین علاء‌الدین و کیمیا شکل می‌گیرد. کیمیا دوران بلوغ را طی می‌کند که به ناگهان شمس در زندگی مولانا ظاهر می‌شود. کون شمس تبریزی پیرمردی جهان دیده است که پس از طی طریقی شده است و مولانا به جایگاهی دست یافته

که جلال‌الدین اهل فقه را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و مولانا را مرید خود می‌کند تا جلال‌الدین تمام و کمال دل به او بسپارد و پای منبر درس او بنشیند. شمس فارغ از هر اصولی با مولانا سخن می‌گوید و او را با شمه تازه‌ای از معرفت و عرفان آشنا می‌کند. از این روی است که مولانا مدرسه فقه و کلاس درس و شاگردان خود را رها می‌کند و خود به کسوت شاگردی شمس درمی‌آید. شمس حاکمیت تمام و کمال خود را با تمام جنبه‌های زندگی مولانا آغاز می‌کند و حتی در خانه مولانا سکنی می‌گردد و در میانه کیمیا دختر خوانده مولانا و دختر کراخاتون را می‌بیند. شمس پیش از شصت سال سن دارد که

عاشق دختر نوجوان خانه مولانا می‌شود و مانند بسیاری از خواسته‌هایش از مولانا، کیمیا خاتون را از مولانا می‌خواهد تا او را به عقد شمس درآورد. اما کیمیا و علاء‌الدین که عاشق یکدیگر بودند، از این خواسته نامعقول برآشفته می‌شوند، اما مولانا که تمام و کمال مرید شمس است و از فرمان او سرپا نمی‌زند، کیمیا را به عقد مراد خود درمی‌آورد؛ ازدواجی نامتناسب و نامتعارف که محل اختلافات و تنش‌های زیادی میان کیمیا و شمس را فراهم می‌کند و به ضرب و شتم کیمیا توسط شمس می‌انجامد و مرگ او را رقم می‌زند.

علاء‌الدین، پسر مولانا و عاشق کیمیا کینه این پسر مرده تازه از راه رسیده که تمام زندگی آن‌ها را زیر و رو کرده است، به دل می‌گیرد و شمس تبریزی پس از مرگ کیمیا مدتی غیبت می‌کند و از مولانا دور می‌شود. مولانا فارغ از آنچه بر سر کیمیا و به تبع آن پسرش علاء‌الدین آمده، به پسر دیگرش، بهاء‌الدین به دنبال شمس شهرها را می‌گردد و در نهایت شمس را به قونیه بازمی‌گرداند، اما شمس اکنون در قونیه دشمنان بسیاری دارد، علاوه بر علاء‌الدین شاگردان شمس نیز که از رفتارهای شمس به ستوه آمده‌اند و کرسی درس استادشان را از دست داده‌اند، و در روی شمس قرار می‌گیرند و غیبت دوباره شمس و قتل او، با علاء‌الدین، پسر مولانا و شاگردانش گره می‌خورد.

رویکرد نویسنده کتاب
بهاافسانه شمس تبریزی
بی‌شک با چنین حوادثی و آنچه بین شمس و کیمیا گذشته که چندان اعتباری برای مقام شمس قائل نبوده است، دور از ذهن نیست که علاوه بر متن آثار این دو عارف تأثیرگذار، زندگی شخصی، رابطه آن‌ها و حواشی آن نیز مورد توجه پژوهندگان قرار گیرد و همچنان پس قرن‌ها همگان در پی

حل‌گره‌های این داستان اسرارآمیز باشند. بی‌شک شمس و مولانا چهره‌های جذاب عمر هزار ساله زبان و ادبیات پارسی هستند که پیرامون آن‌ها کتاب‌های زیادی به رشته درآمده است. کتاب «کیمیا، پرورده حرم مولانا» یکی از همین کتاب‌ها با محوریت پژوهشی است و متن کتاب پیوسته است که تمرکز اصلی نویسنده آن، روی ماجرای ازدواج کیمیا خاتون، دختر خوانده مولانا با شمس تبریزی و رخ‌دادهایی است که در پی این ازدواج شکل گرفته است. این بخش از رویکرد نویسنده به ماجرای که آن را تحت عنوان روایت‌هایی از زندگی مشترک شمس تبریزی و کیمیا خاتون در عنوان فرعی کتاب مورد اشاره قرار داده است، مبتنی بر طرح دیدگاه‌های حاصل از پژوهش‌هایی است که نویسنده درباره آن انجام داده است و همچنین پاسخگویی به روایت‌های مطرح شده در این زمینه از سوی برخی نویسندگان و پژوهشگران سال‌های دور و نزدیک را نیز در پی داشته است. به‌ویژه آن دسته از آثاری که پرداخته‌های پسنده‌اند و صرفاً به نیت داستان‌گویی به سراغ این ماجرا رفته و برای خلق جذابیت‌های داستانی، با افزودن تخیلات خود به تحریف بخش‌های مهمی از این ماجرا پرداخته‌اند؛ کتاب «کیمیا خاتون» اثر سیف شافاک و کتاب «کیمیا خاتون» اثر موریل مائوفوری از جمله همین آثار هستند که در پیوسته‌های کتاب حاضر به آن‌ها پرداخته شده است. البته نویسنده کتاب حاضر در این رهگذر، از نقد آن‌چه در پارهای از آثار تاریخی مانند «مناقب العارفین» افلاکی، رساله سپهسالار و بسیاری کتاب‌های دیگر نیز در این رابطه آمده است، غافل نشده و کوشیده علاوه بر پاسخگویی به این روایت‌ها، عناصر آن‌چه در پژوهش‌های خویش از این ماجرا پرتنش در زندگی شمس تبریزی و مولانا و فرزندخوانده‌اش در یافته، به مخاطب کتاب ارائه کند.

متن اصلی کتاب حاضر در پنج فصل نوشته شده است و علاوه بر یادداشت‌های تأییدکننده‌ای که دکتر توفیق سبحانی، دکتر کزازی و استاد کریم زمانی درباره آن نوشته‌اند، از مقدمه‌ای تقریباً مفصل برخوردار است که هم مدخل مناسبی است برای ورود به کتاب و هم این‌که به روشنی اهداف نویسنده کتاب سخن می‌گوید که

اگر چه درباره زندگی مولانا و آن چه بین او و شمس گذشت، حرف‌های بسیاری زده شده است و کتاب‌های بسیاری به رشته تحریر درآمده‌اند، اما همچنان درباره چند و چون و فرجام این رابطه گمانه‌زنی می‌شود و سر، همچنان بر همه پوشیده است

مشخصاً پرده برداشتن از رویکردهای عموماً بازاری به زندگی شمس تبریزی و به‌ویژه ماجرای ازدواج او با کیمیا خاتون تمرکز دارد.

فصل‌های کتاب
دکتر غلامرضا خاکی در فصول آغازین کتاب درنگ دارد بر زندگی و اندیشه شمس تبریزی و بارویکردی همه‌فهم و در عین حادقیق در این زمینه تا بتواند بستری را برای شناخت درست مخاطب از شمس تبریزی فراهم کند. پس از این مهم که سه فصل آغازین کتاب را تشکیل می‌دهد، فصل چهارم به روایت ماجرای عشق و ازدواج او با کیمیا خاتون اختصاص یافته است و در فصل پنجم نیز به سرنوشت شمس تبریزی و غیبت ناگهانی او پرداخته شده است.

این کتاب چهار پیوست خواندنی نیز دارد که در آن‌ها علاوه بر نقد و بررسی انتقادی رمان‌های «ملت عشق»، «کیمیا خاتون» و «دختر رومی»، به زندگی علاء‌الدین، پسر مولانا نیز پرداخته شده است و همچنین بخشی نیز به پاسخی‌های نویسنده متاب حاضر به نقدی درباره کتابش اختصاص می‌یابد. بنابراین کتاب حاضر نکاتی بسیار خواندنی و درخور اعتنا برای علاقمندان به مولانا و زندگی او و به‌ویژه شمس تبریزی و ارتباط و نقش وی در زندگی مولانا و خانواده او دارد. بنابراین برای دانستن زندگی این شخصیت برجسته و هر گونه بازسازی سینمایی به دور از تحریف و البته واقع‌بینانه، باید این کتاب را خواند.

کتاب «کیمیا، پرورده حرم مولانا» (روایت‌هایی از زندگی شمس تبریزی و کیمیا خاتون همراه با نقد رمان‌های کیمیا خاتون، دختر رومی و ملت و عشق)، به پژوهش و قلم دکتر غلامرضا خاکی به تازگی در نشر قطره منتشر شده است.

خبر

هاند که و توکار تسوک برندگان جایزه نوبل ادبیات شدند

جایزه نوبل سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ در روز پنج‌شنبه (۱۰ اکتبر) در شهر استکهلم به الگا توکار تسوک از لهستان و پتر هاند که از اتریش رسید.

الگا توکار تسوک، ۵۷ ساله، به زبان لهستانی می‌نویسد و در کشور خود و در جهان انگلیسی‌زبانان شهرتی چشمگیر برخوردار است. او در سال ۲۰۱۸ جایزه معتبر «من بوکس» را نیز به خاطر رمان «پروازها» از آن خود کرده بود. الگا توکار تسوک به خاطر کتاب «یک تخیل روایی که با اشتیاق دایره‌المعارف گونه‌نمایان‌گر عبور از مرزها به عنوان شکلی از زندگی است» برنده نوبل ادبیات شد.

پتر هاند که اتریشی‌نیز که ۷۶ سال از عمرش می‌گذرد، نویسندگی با شهرتی جهانی است و در ایران نویسندگی شناخته شده‌تر است. به‌ویژه آن‌که در سینما نیز با «ویم وندرس» همکاری داشته است؛ فیلمسازی که اغلب ایرانیان او را می‌شناسند. پتر هاند که برای کتاب «برای یک کار تأثیرگذار که با نبوغ زبانی، حواشی و ویژگی‌های تجربه‌های انسانی را کاوش کرده است»، به‌عنوان برنده نوبل ادبیات معرفی شد.

بر اساس پیش‌بینی‌ها احتمال می‌رفت که برندگان امسال، در اعتراض به رسوایی فرهنگستان سوئد، از پذیرش جایزه نوبل ادبیات خودداری کنند و پیش‌بینی دیگر نشریات این بود که امسال حتماً دست کم نام یک زن در بین برندگان باشد.

لازم به ذکر است که سال گذشته در پی جنبش Me Too و رسوایی‌های جنسی که دو سال پیش دامن آکادمی نوبل راهم گرفت، «ژان کلود آر‌نالت» همسر «کاترین فروستسون» یکی از اعضای زن آکادمی نوبل در سال ۲۰۱۸ به جرم تجاوز، به دو سال زندان محکوم شد. اما پیش از آن که دادگاه بر گزار شود، آکادمی اعلام کرد که در سال ۲۰۱۸ برنده نوبل ادبیات را انتخاب نخواهد کرد و این جایزه برای نخستین بار بعد از ۷۰ سال لغو شد.

این اتفاق استعفا تعدادی از اعضای آکادمی از جمله «سارا دنیوس»، رئیس آکادمی نوبل را به دنبال داشت و پس از لغو این جایزه در سال ۲۰۱۸، بنیاد آلفرد نوبل تصمیم گرفت به‌جای آن در سال ۲۰۱۹ دو برنده ادبیات به جهانیان معرفی کند.

اعطای نشدن جایزه نوبل ادبیات در سال گذشته با این که اقدامی بی‌سابقه در طول هفتاد سال گذشته به‌شمار می‌رفت، اما پیش از آن نظایری داشته است؛ فرهنگستان سوئد هفت بار، در سال‌های ۱۹۱۵، ۱۹۱۹، ۱۹۲۵، ۱۹۲۶، ۱۹۲۷، ۱۹۳۶ و ۱۹۴۹، از اعلام برنده جایزه نوبل ادبیات خودداری کرد. البته در پنج مورد، تعیین برنده به سال آینده موکل شد. «کازونو ایشی گورو»، نویسنده انگلیسی‌زبان تبار که رمان‌های «بازمانده روز» و «هرگز ترک مکن»، از آثار شناخته شده او هستند، آخرین نویسندگی بود که در سال ۲۰۱۷ موفق به کسب این جایزه شده بود و پیش از این، از ۱۱۴ برنده نوبل ادبیات، تنها ۱۴ برنده زن بودند.

جوایز نوبل از سال ۱۹۰۱ و بر اساس وصیت‌نامه آلفرد نوبل، سرمایه‌دار سوئدی و مخترع دینامیت، به افرادی تعلق می‌گیرد که آثار آن‌ها موجب پیشرفت بشریت می‌شود. برندگان جایزه نوبل هر سال در ماه اکتبر اعلام می‌شود و اصل جایزه در مراسمی که دهم دسامبر، سالمرگ آلفرد نوبل، برگزار می‌شود، در اختیار برندگان قرار می‌گیرد. این برندگان در رشته‌های پزشکی، شیمی، فیزیک، ادبیات، صلح و اقتصاد اعلام می‌شوند.

اغلب اومانیتست‌ها به جست‌وجوی آثار کلاسیکی می‌پردازد که در دوران پیش از قرون وسطی و در عصر یونان باستان نوشته شده‌اند.

گذر به دوران روشنگری است. شخصیت اصلی ماجرا یک شکارچی کتاب است؛ راهبی ایتالیایی به نام بوچو بر اچولینی که روزگاری به‌عنوان کاتب در گاه پاپ مشغول به خدمت بوده است، اما از بد حادثه حالا به‌عنوان راهبی دوره‌گرد به جست‌وجو و شکار کتاب‌های قدیمی مشغول است.

اومانیتسم (انسان‌گرایی) همانند رنسانس از ایتالیا سر برآورد و به دیگر سرزمین‌ها گسترش یافت، وجود بقایای امپراتوری روم در ایتالیا بستری بود برای جذب دانش پژوهان ایتالیایی؛ آن‌ها که به پاره‌ای از متون جذاب باستانی دسترسی داشتند، مجذوب و مفتون دوران گذشته بودند و همین یکی از عواملی بود که جست‌وجو برای یافتن متون باقیمانده از دوران روم باستان به یک جریان پررنگ در میان اومانیتست‌ها بدل شود. گرین بلت نیز از این ایده بهره‌برده است. بوچو راهبی ایتالیایی و اومانیتست است؛ بنابراین او نیز همانند

می‌برد و بدون آن‌که در دام داستان پردازی بیفتد، به سراغ جزئیاتی می‌رود که به حال به آن‌ها توجه نشده و در رهگذر این روایت، به مخاطب نشان می‌دهد که چگونه جهان معاصر و مدرنیته، بر تغییر و تحولات دوران رنسانس اتکاء داشته و به مانشان می‌دهد که این دگرگونی اتفاقی و یکباره نبوده است، بلکه ریشه‌های آن را در گذشته می‌توان جست. امتیاز کتاب در همین نشان دادن تغییرات، محتوای آن‌ها و سبب‌های آن است که برای تحقق پشت‌سرمی‌گذارد.

درباره کتاب «جهان چگونه مدرن شد؟» اثر استیفن گرین بلت

شکارچی کتاب قرون وسطی

بهترین یکی به‌فهم در دست‌دستی و باستان است.

درباره عصر رنسانس و عصر روشنگری به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین گذرگاه‌هایی که انسان را به جهان مدرن رسانده است، کتاب‌های گوناگونی در ایران ترجمه و منتشر شده است. «جهان چگونه مدرن شد؟»، اثر استیفن گرین بلت که با ترجمه مهدی نصرالله زاده در نشر بیدگل منتشر شده است، یکی از بهترین نمونه‌هاست که آن‌را می‌توان به‌خوندگانی از طیف‌ها و همچنین سطوح مختلف پیشنهاد کرد. مهم‌ترین ویژگی این کتاب که توفیقش تا حد زیادی مدیون آن بوده، رویکرد تازه نویسنده به این دوران تاریخی تاریخ‌ساز است؛ هم در محتوای کتاب و هم در شیوه عرضه متن کتاب. استیفن گرین بلت از شیوه‌های روایی و مستند بهره

برای رسیدن به درک بهتری از جهان امروز باید مهم‌ترین نقاط عطف تاریخ گذشته را به خوبی شناخت و در این میان رنسانس و عصر روشنگری از مهم‌ترین فرازهای تاریخ بشر محسوب می‌شوند که رسیدن به افقی واقع‌بینانه از اکنون بدون گذر از این چشم‌انداز ناممکن می‌نماید. اگر مهم‌ترین دستاورد مدرنیته را افسون‌زدایی از جهان و نگاه اسطوره‌ای به هستی آدمی بدانیم، بارزترین ویژگی رنسانس و عصر روشنگری به پرسش کشیدن باورهای خرافی دینی و مشروعیت‌زدایی از نهادهای قدرت دینی بود و از آن‌جا که این دودر امتداد یکدیگر به داده‌اند و از این روست که درک